ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 114, Mart 2021, s. 95-112

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49852>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
7.02.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
28.03.2021

Dr. Öğr. Üyesi Onur TAYDAŞ

Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü
onurtaydas@cumhuriyet.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sefa DOĞRU

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema
Bölümü
sefadogru@gmail.com

BİR TOPLUMSAL HAREKET ÖRNEĞİ OLARAK BRAVEHEART FİLMİNİN İKONOĞRAFİK VE İKONOLOJİK ANALİZİ

Öz

Sanat tayfı içerisinde kayıt sanatlarının en mimetik olanı sinema, var olduğundan bu yana hem diğer sanat türlerini derinden etkilemiş hem de onlardan beslenmiştir. Disiplinler arası bir saha olan sinema ayrıca sosyal ve beşeri bilimlerle de güçlü bağlara sahiptir. Özellikle bu çalışma tarih-sinema ilişkisi bağlamında toplumsal hareketlerin yeniden üretimine kaynaklık eden filmlere odaklanarak klasik toplumsal hareketlerin en tipik örneklerinden biri olan Braveheart filmini ikonolojik bir analize tabi tutmuştur. Erwin Panofsky'nin ikonografik ve ikonolojik eleştiri yöntemiyle analiz edilerek incelenen bu film öncelikle 4 bölümden meydana gelen yeni bir anlatı izleğine yerleştirilmiştir. Daha sonra bu anlatı izleğini yansıtan mizansenler doğal anlam, uzlaşmalı anlam ve içsel anlam-içerik bakımından irdelenerek toplumsal hareketin alan yazında yer alan izlerinin sinemada yeniden nasıl üretildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu anlam alanları irdelenirken film evreninde yer diyaloglara da yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan ikonolojik çözümleme yöntemi tarihsel bağları nedeniyle toplumsal bir hareketin sinemasal anlatı içerisinde nasıl yeniden üretildiği daha net ortaya koymaktadır. Çalışma ayrıca William Wallace'ın tarihi açıdan alan yazındaki

klasik toplumsal hareketlerin tüm tipik ve trajik unsurlarını yansıttığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: İletişim çalışmaları, sinema, toplumsal hareketler, film eleştirisi, ikonografik ve ikonolojik analiz, William Wallace, film yapım yönetim

THE ICONOGRAPHIC AND ICONOLOGICAL ANALYSIS OF THE BRAVEHEART FILM AS AN EXAMPLE OF SOCIAL MOVEMENT

Abstract

Cinema, the most mimetic of the recording arts in the art spectrum, has both deeply influenced and nurtured other art types since its existence. Cinema, which is an interdisciplinary field, also has strong ties with social sciences and humanities. Especially, this study focused on films that are the source of the reproduction of social movements in the context of the relationship between history and cinema, and subjected the film Braveheart, which is one of the most typical examples of classical social movements, to an iconological analysis. This film, which was analyzed and analyzed with Erwin Panofsky's iconographic and iconological criticism method, was first placed in a new narrative track consisting of 4 parts. Afterwards, the scenes reflecting this narrative theme were examined in terms of natural meaning, compromised meaning and internal meaning-content, and it was tried to determine how the traces of the social movement in the literature are reproduced in cinema. In addition, while examining these areas of meaning, dialogues are also included in the film universe. The iconological analysis method used in the study reveals more clearly how a social movement is reproduced within the cinematic narrative due to its historical ties. The study also revealed that William Wallace reflects all the typical and tragic elements of classical social movements in the literature in terms of history.

Keywords: Communication studies, cinema, social movements, film criticism, iconographic and iconological analysis, William Wallace, film production management

1. GİRİŞ

Çağlar boyunca belli konularda rahatsızlık hissedilen insanlar karşılaştıkları sorunların çözülmesi için arayışlara girmişler ya da belli bir duruş sergilemişlerdir. Özellikle ortak bir amaç ve kolektif bilinçle sergilenen tavırlar kendilerinden söz ettirmiş, tarihte kalıcı olmuşlar ve yıllar boyunca da kendilerinden söz ettirmeyi başarmışlardır. Sözü edilen bu tavırlar 18. yüzyıldan itibaren toplumsal hareketler adıyla tartışılmaya başlanmış, sosyal bilimlerde de giderek önemini artırmıştır (Koca, 2020, s. 41). 1789 Fransız İhtilali'yle birlikte toplumsal hareketler kavramına yönelik ilginin artmıştır. Ancak tarihsel süreç içinde değerlendirildiğinde başarılı ya da başarısız birçok toplumsal hareket akla gelmektedir. Özellikle Antik Çağ'dan başlayarak bir liderin etrafında kümelenen ve kısa sürede kolektif bilince erişerek yaygınlaşanların klasik toplumsal hareketler olduğu bilinmektedir. Yeni olarak adlandırılan toplumsal hareketlere nazaran klasik toplumsal hareketlerin belki de karşılaştığı birinci en büyük zorluk onların otokratik veya monarşik toplumlarda ortaya çıkmış olmalarıdır. Yöneticilerin herhangi bir şekilde eleştirilemediği, söyledikleri her şeyin itirazsız kabul edildiği bu yönetim şekillerinde yöneticilere karşı gelmek ve onların söylemlerini eleştirmenin cezası

idama kadar varabilmekteydi. Dolayısıyla insanlar yönetimi elinde bulunduranlara karşı çıkmayı hatta onları eleştirmeyi bile denemekten kaçınmaktaydılar. Bu nedenle yöneticilere karşı neredeyse şartsız bir teslimiyet bulunmaktaydı. Ayrıca iletişim teknikleri ve teknolojilerindeki yetersizliklerde klasik toplumsal hareketlerin karşılaştığı ikinci büyük zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak tüm bunlara rağmen tarihte başarılı olmuş ya da adından söz ettirmeyi başarmış birçok toplumsal hareket bulunmaktadır. Konusunu ise hayallerden, romanlardan, hayatın içinden ya da tarihsel olaylardan alan sinemanın kimi zaman tarihte sözü edilen toplumsal hareketleri de konu edindiği bilinmektedir. Spartaküs, Jean D’arc, Fransız Devrimi başta olmak üzere birçok toplumsal hareketin başında olan isimleri ve onların başında olduğu toplumsal hareketleri beyaz perdeye taşımıştır. Beyaz perdeye taşınan toplumsal hareketler içinde 10 dalda Oscar’a aday gösterilen ve bunların beş tanesini kazanan 1995 yapımı Braveheart filminin ayrı bir önemi bulunmaktadır.

İngiliz hâkimiyetinde bulunan İskoçların yaşadığı zorluklar ve yöneticilerinin keyfiyetleri nedeniyle artık dayanılmaz bir hal alan yaşantılarını düzene sokmak, seslerini duyurmak ve özgürlük kazanmak için William Wallace tarafından başlatılan toplumsal hareketin anlatıldığı film çalışma için seçilmiştir. Bu bağlamda çalışmada öncelikli olarak klasik toplumsal hareketler ile William Wallace hakkında bilgiye yer verilmiş, sonrasında ise Braveheart filmi ikonolojik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

2. KLASİK TOPLUMSAL HAREKETLER ve WILLIAM WALLECE

Toplumsal hareketler kavramı üzerine farklı tartışmalar sürdürülmektedir. Bunlardan bazıları toplumsal hareketlerin kaynaklarına odaklanırken diğerleri ise şekilleri ve etki alanları bakımından konuyu ele almakla kalmayıp onları “eski” ve “yeni” başlıkları altında kategorize etmektedir. 1960’lı yıllardan itibaren özellikle kadın hareketleri, ekonomik hareketler ve demokratik tepkiler olarak nitelendirilen toplumsal hareketler “yeni” adıyla anılmaya başlamıştır. Sözü edilen bu hareketler öncüllerine göre daha organize ve etki alanları daha geniş olabilmektedir. Bunda toplumlardaki demokratikleşme süreçlerinin ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin önemi büyüktür. Ancak “eski” olarak isimlendirilen toplumsal hareketler kavramının geçmişi ise çok eskilere dayanmaktadır. Öyle ki, alanyazında yer alan birçok eser konuyla ilgili olarak tarihi birçok olayı toplumsal hareketler kapsamında değerlendirmektedir. Zira toplumsal hareketlerin zaman içinde sınıf çatışmalarının yerini alması, odağına ise daha çok insanı ve ideal bir toplumun yaratılmasını koyması (Touraine, 2015, s. 90) bunun nedenleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca her ne kadarda literatürde yer alan çalışmalar farklı dönemleri incelemeye tabi tutsa dahi toplumsal hareketlerle ilgili yapılan araştırmaların sistemli bir şekilde yürütülmesi 19. yüzyılla birlikte başlamıştır. Ayrıca genel olarak eski toplumsal olarak isimlendirilen hareketlerin genellikle ortak şikâyetler ve adaletsizlikler karşısında örgütlendiği görülmektedir (Smelser, 1962 Aktaran Johnston, Laraña, & Gusfield, 2016, s. 141). Nitekim haksızlığa uğrayanların, ezilenlerin bir şekilde isyana gitmesi, başkaldırması hakkında belli dönemlerde efsaneler yazılmış, hatta vatandaşlarını isyana sevk eden haksızlıkları yapanlar içinde bu efsanelerde felaket bir sondan bahsedilmiştir (Çetinkaya 2018, s. 27). Dolayısıyla toplumsal hareketler bu şikâyetler etrafında kümelenirken aynı zamanda da sözü ettikleri konunun talepleri yönünde değişim yaşamasını istemektedir. Bu nedenle de toplumsal hareketlerin bir değişim süreci yaşanmasını savunduğunu söylemek yerindedir. Fakat bahse konu olan değişimin gerçekleşme ve hareketin sürdürülebilmesi için belirli bir zaman dilimi geçmesi, insanların katılımlarının sürdürülebilmesi için para ve diğer araçlara gereksinim duyulduğu da bir gerçektir. Özellikle toplumsal hareketlere katılmak

konusunda gönülsüz tavırları olan insanların harekete katılımlarının sağlanması için farklı motivasyonlar gerekmektedir. Bunda başlatılması planlanan toplumsal hareketin hedefine ulaşması konusunda yaşanan endişelere ek olarak, toplumun elit kesimlerinden gelebilecek tepkilerin ve bu kesimlerin sergileyebilecekleri dirençlerinde ayrı bir önemi bulunmaktadır (Benford vd. 2000 Aktaran Uysal, 2009:222). Bu nedenle toplumsal hareketler özellikle de klasik toplumsal hareketler başlatılması, organize edilmesi ve sürdürülmesi en zor hareket türlerinden biridir. Kuşkusuz toplumsal hareketlerin liderleri, bu liderlerin karakteristik özellikleri ve kaderlerinin şekilleniş şeklide bu anlamda ayrı bir öneme sahiptir. Bilhassa insanları bir hedefe yönlerebilecek kadar güçlü, retorik yeteneği olan bir kişinin hitabet yeteneği kadar kim olduğu, sosyal ve siyasal çevresi, savunmak için ortaya çıktığı “dava” ve bu davanın insanlar için ne anlam ifade ettiği büyük önem taşımaktadır. Toplumun geneli tarafından benimsenmeyen birçok düşünce harekete geçmemektedir. Bu nedenle liderin toplumsal hareketi benimsetebilecek yeteneklerinin olması gerekmektedir. Ayrıca toplumsal hareketlerin başlangıcından itibaren hareketin sonlanmasını isteyen iktidarlar bu isimleri en başta hedef alarak, hareketi sonlandırma çabasına da girebilmektedir. Bu nedenle de eski toplumsal hareketlerin aktörleri Melucci’ye göre trajik karakterlerdir. Öyle ki; çoğunlukla kahraman ya da hain rolüne soyundukları düşünülen bu aktörlerin her zaman büyük ideallere sahip ve kendilerini bu ideallerle birlikte kaderlerine teslim etmiş trajik karakterlerdir (Işık, 2011, s. 35).

Çalışmaya konu olan William Wallace’de bu anlamda büyük önem taşımaktadır. William Wallace, tarihte İskoçya’nın Britanya’dan ayrılması için başlatılan hareketin lideri olarak anılmaktadır. Aslında Britanya için bu ve benzer olaylar aslında çok yeni değildir. Tarihsel sürece bakıldığında birçok benzer girişimin olduğu görülmektedir. Ancak William Wallace’n başlattığı ve hayatta olduğu sürece liderliğini sürdürdüğü hareket ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

1270’li yıllarda Renfrewshire’daki Paisley yakınlarındaki Elderslie’da doğan William Wallace, İskoç bir toprak sahibinin oğlu olarak tanınmaktadır. Ancak tarihteki yerini ülkesinin Britanya tarafından işgal edilmesinden sonra henüz 27 yaşında iken başlattığı mücadele ile almıştır. 1296 yılında İngiliz tahtında oturan I. Edward, İskoçlar tarafından da güçlü bir hükümdar olarak kabul edilmeyen, John de Ballio’u tahtan indirerek onu hapse atmış ve İskoçya’nın hükümdarı olarak ilan etmiştir. Bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra Wallace’n öncüsü olduğu hareket başlamıştır. İlk başlangıçta Wallace’n ve yanında yaklaşık 30 kişi bulunmaktaydı. Sonrasında ise Wallace yavaş yavaş güçlenmeye ve İngiliz kalelerine saldırmaya başlamıştır. Ancak Wallece’n İngilizlere karşı en büyük zaferi ise onun Stirling yakınlarındaki Forth Nehri’nde kazandığı muhaberedir. Wallace’n her geçen gün büyüyen ordusuna bir an önce yetişmek ve ortadan kaldırmak için Forth Nehri üzerindeki bir köprüden geçmek istemişlerdir. Bu noktada meydana gelen çatışmada Wallace’n ordusu büyük bir zafer kazanmış ve Stirling Kalesini de ele geçirmiştir. Bu olaydan yaklaşık bir ay sonra Wallace’n ordusu, Kuzey İngiltere’yi de işgal ederek, belli noktalara ağır tahribatlar vermiştir. Wallace bu başarılarından hemen sonra İskoçya’da şövalye ilan edilmiştir. Ancak temmuz ayında Edward’ın İngiltere’ye dönüşüyle birlikte İskoçya yeniden işgal edilmiş, Wallace’nda birlikleri yenilmeye başlamıştır (nfku.com, 2020).

Kısa süre sonra Wallace, bir diplomat olarak İskoçların Avrupa Mahkemelerindeki elçisi unvanıyla Fransa Kralı IV. Philip’in mahkemesine gitmek için İskoçya’dan ayrıldı. Ancak çeşitli siyasi sebeplerden ötürü tutuklanarak, hapse atıldı. Ancak IV. Philip’in verdiği güven sözü ve iyi niyet temsili olarak serbest bırakılmıştır. Ancak Fransızların 1301 yılında

İskoçlardan tamamen desteğini çekmesiyle birlikte Wallace daha da güç kaybetmeye başlamıştır. İskoç soylular yavaş yavaş İngilizlerle arayı düzeltmek için çaba içine girmiştir. Fakat Wallace hiçbir zaman İngilizlerle konuşmaya, pazarlık etmeye ya da anlaşmaya yanaşmamıştır. 1304 yılında İskoçların I. Edward'ı hükümdar olarak ilan etmesinden sonra, Wallece'da bir kanun kaçağı ilan edilmiştir. Gelineen noktada Wallace bulunduğu yerde mahkemesiz, idam edilebilecek bir kanun kaçağı olarak tanımlanmıştır. Buna rağmen direnişine devam eden Wallece tarihi kaynaklara göre 3 Ağustos 1305 yılında Glasgow yakınlarındaki Robrotston'da yakalanmıştır. Kanun kaçağı ve hain olmakla suçlanan Wallace işkence ile infaz edilmiş, daha sonra vücudu parçalara bölünerek çeşitli İskoçya ve İngiltere'nin çeşitli yerlerine dağıtılmıştır (<http://www.bbc.co.uk/>, 2014). Wallece'n tarihe geçen hazin sonu, yukarıda da bahsedilen Melucci'nin toplumsal hareketlerin aktörlerinin trajik birer karakter oldukları sözünü aslında doğrular niteliktedir.

William Wallace karakteri İskoçya tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Onun yaşadıkları ve özgürlük için verdiği mücadele hem çağdaşlarına hem de sonrakilere anlatılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Fransis William Louderdale Adams'ın William Wallace isimli şiiri başta olmak üzere Wallace için yazılan epik şiirler, onunla özdeşleştirilerek anlatılan hikayeler, öyküler giderek bu karakterin hayatına dair birçok boşluğun doldurulmasını sağlamış, hatta zamanla bunlar mit ve efsanelerle donatılmıştır. Hatta William Wallace'n hayatından uyarlandığı iddia edilen birçok eser yazılmıştır. Bunlar içinde en bilindik olanı ise Robin Hood'dur. William Wallace'n hayatı, yaptıkları ve yaşadıkları çağlar boyunca dilden dile anlatıla gelmiştir. Belki de Wallace anısına dikilen levhanın Smithfield'de infazının gerçekleştirildiği yerin hemen yanı başında bulunan Aziz Bartholomew Hastanesi'nin duvarında asılı olması bu konuda etkilidir. Ancak İskoçların kendisini 1305 yılından itibaren çeşitli vesilelerle hatırlaması da göz ardı edilmeyecek bir noktadır (<https://ortadunya.com/>, 2014). Ayrıca 1995 yılında tüm bu anlatılardan, efsanelerden ve mitlerden hatta kendisi hakkında yazılan epik şiirlerden yola çıkılarak Braveheart ismiyle anılan bir filmin çekilmiş olması da günümüzdeki popülerliğinin artmasında etken olmuştur. Filmin çekilmesinden hemen sonra strateji oyunları başta olmak üzere birçok bilgisayar oyununda da insanların karşısına William Wallace karakteri bir şekilde çıkmaya başlamıştır. Belki de William Wallace karakteri bu nedenlerle çağlar boyunca hiç olmadığı kadar popüler bir konuma erişmiştir.

Dahası yüzyıllardır devam eden İskoçların bağımsızlık taleplerine ilişkin tüm ayaklanmaları, savaşları, direnişleri, hukuksal çare arayışları ya da diğer tüm yollar bir şekilde hep tıkanmaktadır. 2014 yılında İskoçya'da yapılan bağımsızlık referandumunda büyük bir çoğunluk bağımsızlık istememiştir (<https://www.haberler.com/>, 2014). Bunun üzerine yapılan haberlerin büyük bir çoğunluğunda William Wallace'n ve İskoçya'nın özgürlük mücadelesinin anlatıldığı Braveheart filminin son bölümündeki infazının anlatıldığı sahneye gönderme yapılarak son sözü "özgürlük" olduğu belirtilen Wallace'n kemiklerinin sızladığına dair gönderme yapılmıştır.

2019 yılında yeniden alevlenen İskoçya'nın bağımsızlık sesleri, İskoçya Bölgesel hükümeti Başbakanı Sturgeon'un konuyla ilgili referandum talebiyle yeniden alevlenmiştir. Ancak 2021 yılında yapılacak olan İskoç Parlamentosu seçimlerinde ayrılıkçıların zafer kazanması durumunda, yeni bir mücadele girmesi bekleniyor. Avrupa mahkemesi, AB destekleri, Brexit başta olmak üzere birçok konu hâlihazırda devam eden seçim sürecinde gündeme getirilmektedir (Esen, 2019). Ancak İskoçya'nın özgürlük mücadelesiyle özdeşleştirilen William Wallace'n tüm bu konuşmalarda sürekli adının zikrediliyor olmasının

temel sebepleri arasında 1995 yılındaki Braveheart isimli film ve bu filmin aldığı büyük başarının da payı büyüktür.

3. Braveheart Filminin İkonolojik Analizi

Bu çalışmada Braveheart filmi incelenmiş olup, William Wallace karakterine ilişkin özellikler öncelikle Cristopher Vogler'in (2012) çerçevesini çizdiği Kahramanın Yolculuğu'nun aşamalarına göre tasnif edilmiş, bu dönüm noktalarına ait mizansenler toplumsal hareketler bağlamında ikonolojik analiz yöntemiyle incelenmiştir.

3.1. Yöntem

Tarihi seyri içerisinde trajik bir karakter olarak gördüğümüz William Wallace'ın filmin söylemi boyunca çıktığı yolculuğunun aşamalarını tasnif ederek işe başlamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Vogler, 12 aşamadan meydana gelen kahramanın yolculuğunda kahramanın sıradan dünyadan ayrılıp özel bir dünyaya geçişini şu sırayla verir: 1. Sıradan Dünya, 2. Maceraya Çağrı, 3. Çağrının Reddi, 4. Rehberle Karşılaşma, 5. İlk Eşiği Geçiş, 6. Sınavlar, Müttefikler, Düşmanlar, 7. Mağranın Derinliklerine Yaklaşmak, 8. Çile, 9. Ödül, 10. Dönüş Yolu, 11. Diriliş, 12. İksirle Dönüş (Vogler, 2012, s.48).

Mizansenler bu dönüm noktaları esas alınarak içerisinde toplumsal hareketin yansıması olan göstergelere göre tasnif edilmiştir. Bu sahneler ise Erwin Panofsky tarafından geliştirilmiş olan, Doğal anlam (olgusal, ifade sel anlam), Uzlaşmalı anlam (ikincil anlam) ve içsel anlam (içerik) alt başlıklarından oluşan üç aşamalı "İkonografik ve İkonolojik Sanat Eleştirisi" (Cömert, 2010, s.15) yönteminden faydalanılarak analiz edilmiştir.

Birincil ve veya doğal anlamların taşıyıcıları saf biçimleri yani renk ve çizgiden oluşan doğal nesnelerin temsilleri olarak karşımıza çıkar ve bir evin içinin huzurlu sıcak ortamı gibi ifade sel nitelikler algılanarak kavranır. Bu motiflerin sayılıp dökülmesi eserin ön ikonolojik betimidir. *İkincil veya uzlaşmalı* anlamda sanatsal motifleri ve sanatsal motiflerin birleşimlerini temalar veya kavramlarla birleştiririz. Böylece ikincil veya uzlaşmalı anlamın taşıyıcıları olarak anlaşılan imgelere-motiflere ulaşırız. Bu anlam ulusun, bir dönemin, bir sınıfın temel tutumunu açığa çıkaran esas ilkeler saptanarak anlaşılır. Bu ilkeler hem kompozisyon yöntemleri hem de ikonografik anlamla açığa çıkartılıp aydınlatılır (Panofsky, 2018, s.30).

3.2. Mel Gibson ve BraveHeart Filmi

Gerçek ismi Mel Columecille Gerard Gibson yönetmen, 1956 yılında Avustralya'da doğmuştur. Yönetmenliğin yanı sıra uzun yıllardır sinema ve dizi oyunculuğu ile yapımcılıkta yapmaktadır. 60'ın üzerinde yapımda rol almış, 21 yapımın yapımcılığını üstlenmiş, 8 filmde de yönetmenlik yapmıştır. Çeşitli festivaller ve yarışmalardan 43 kez ödül almış, 42 kez de aday gösterilmiştir. İlk yönetmenlik denemesini 1991 yılında televizyonlar için çektiği Mel Gibson Goes Back to School isimli belgesel yapımla gerçekleştirmiştir. Braveheart filmi ise onun üçüncü yönetmenlik denemesidir (<https://www.imdb.com/>, 2020).

Braveheart filmi 1995 yılında tamamlanarak gösterime girmiştir. Filmin tüm dünyada elde ettiği gişe hasılatı yaklaşık 210 milyon 400 bin Amerikan dolarıdır. Yapımcılar başlangıçta Mel Gibson'un William Wallace karakteri için yaşlı olduğun düşünmüş olsalar dahi, kendisine yönetmenliğin yanı sıra başrol oyunculuğunu da vermişlerdir. 1996 yılındaki Oscar Ödül Töreninde 10 dalda aday gösterilen film, En İyi Film, En İyi Yönetmen (Mel Gibson), En İyi Sinematografi, En İyi Makyaj ve En İyi Ses Düzenlemeleri dallarında ödül kazanmış, Film

Düzenlemeleri, Kostüm Dizaynı, En Orijinal Film, Ses ve Müzik dallarında ise aday gösterilmesine rağmen ödül kazanamamıştır. Filmde İskoçya'nın bağımsızlık mücadelesi ve William Wallace karakterinin hayatı anlatılmaktadır (<https://tr.wikipedia.org/>, 2021).

13. yüzyılda İskoçya'da kurulan İngiliz egemenliğine karşı rahatsızlık duyulmaktadır. İngiliz asillerinin yeni evlenmiş İskoç kadınlarıyla ilk geceyi geçirme haklarının bulunduklarını ileri sürmeleri ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca William Wallace'n ailesi de yine İngiliz birlikleri tarafından katledilmiştir. Karısının da İngilizler tarafından öldürülmesinden sonra Wallace intikam arayışı ve İskoçya'nın özgürlüğü için mücadeleye başlamıştır (<https://www.sabah.com.tr/>, 2019).

Braveheart filmiyle ilgili birçok övgü ve ödül bulunmasına rağmen, birçok eleştiride getirilmektedir. William Wallace'ın film boyunca üzerinde olan İskoç eteklerini (kilt) aslında hiç giymediği birçok uzman tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca filmdeki İngiliz taht varisinin eşcinsel olarak gösterilmesi, I. Edward'ın oğlunun eşcinsel sevgilisini sarayın penceresinden aşağı atma sahnesi, Wallece'ın babasının filmde köylü olarak gösterilmesine karşın toprak sahibi bir asil olduğu bunlardan bazılarıdır. Yine III. Edward'ın doğumunun Falkirk savaşından 14 yıl sonraya denk gelmesi, I. Edward'ın Wallace'la aynı zamanda değildir. Wallace'n infazından iki yıl sonra ölmesi, Wallace'n İngilizlere karşı kazandığı en büyük zafer olan Stirling mücadelesinin aslında filmde gösterilen İskoçların uzun mızrakları sayesinde değil, mücadelenin gerçekleştirildiği uzun köprünün aşırı ağırlıktan dolayı yıkılmasıyla kazanıldığı da belirtilmektedir (<https://tr.wikipedia.org/>, 2021).

3.3. Cesur Yürek Filminin İkonolojik Analizi

Filmin ilk 17 dakikasını bir prolog olarak değerlendirmek gerekir. Zira bu bölüm William Wallece'ın tarihi seyri içinde trajik bir kahramandan mitik bir sembole dönüşmeden önce onu gördüğümüz ilk anlara kaynaklık etmesinden ileri gelmektedir. Propp'un da işaret ettiği üzere William'ın hikayesi de aile bireylerinden biri olarak evden ayrılması ile başlar. Ancak bundan sonrası Voglerin kahramanın yolculuğu kalıbıyla daha çok benzerlik göstermektedir.

Kahramanın eylem alanı içerisinde değerlendirdiğimizde William'ın sıradan dünyadan çıkıp özel dünyanın kapılarını aralaması filmin ikinci yarısından itibaren gerçekleşmektedir. Her ne kadar anlatı kuramcılarının işaret ettiği üzere kişiler değişiklik gösterse de eylem alanları hep benzerlik göstermektedir. Aristo'da Poetika adlı eserinde kişilere değil eylemlere gönderme yapar.

William Wallece da duygusal arınma yaşayacağımız özdeşik bir kahramandan ziyade kan, gözyaşı, acılar ve çilelerle örülü toplumsal bir harekete öncülük eden bir eyleyen konumundadır. Toplumsal hareket bağlamında da değerlendirildiğinde William Wallace'ın eylemleri de önce çağrının reddi ile başlayıp evirilmektedir. Burada dikkat edilecek hususlardan bir tanesi ise Voglerin işaret ettiği üzere kahramanımızın eve dönüşünün gerçekleşmeyişidir. Bu da Aristo'nun eylemsel hatlarını çizdiği tragedyalarının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

En nihayetinde William Wallace'ın bu yolculuğu, içinde bulunduğu eylem alanında halkını özgürlüğüne kavuşturmak isteyen trajik kahramanın tragedik öyküsü ile bire bir örtüşmektedir. Filmin öyküsü her ne kadar kendine ait bir özerkliğe sahip olsa da kahramanın eylemleri tarihi olaylar dizisinden esinlenmektedir. William Wallace'ın gerçek hayatını

bilmeyen izleyiciler, nedenselliğin verdiği ipuçlarıyla tüm ilişkiler sistemini çözmeye çalışarak bir gerçekliğe ulaşmaya çalışmaktadır.

Kişiler, olaylar ve mekânlar gerçekliğin bir yansıması olsa da film izleyicilere yeni bir dünya sunmaktadır. İzleyicilerin ise yeni bir dünyanın yaratıldığı gerçeğini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ancak diğer yandan William Wallece'ın merkezinde yer aldığı bu yenedünyaya ait bilgileri tarihi olaylar ve diğer metinlere başvurarak değerlendirdiğimizde William'ın erkek terimleriyle özdeşleşen simgesel bir anlama dönüştüğünü görürüz.

William Wallece'da çalışmanın odağında yer alan toplumsal bir hareketin lideri olarak Akgün'ün (2008) de belirttiği gibi cesaret, yiğitlik, güç gibi terimlerle ilişkilendirilmiştir. İskoç toplumunun mitik bir ögesi olarak William Wallece yine bu toplumun kendi değer yargılarına göre farklı özelliklerle donatılmıştır.

William Wallace'ın filmde dönemin yerel özelliklerine sahip bir kahraman olarak evrensel değer yargılarıyla da şekillendirildiği görülmektedir: *özgürlük*... Özellikle bir kutsal kahraman etrafında gelişen mit kalıbı çağdaş öykülerde ve en çok da sinemada içselleştirilmiştir (Yücel, 2014, s.12).

Bu tanımdan yola çıkarak Willam Wallece'ın filmin anlam boyutunu ileten hem de filmin öykü dünyasını yansıtan bir figür olarak yolculuğunun ana hatları (Tablo 1) şu şekildedir:

1. Sıradan Dünya	Genç William'ın yıllar sonra eve dönüşü; yeni bir hayat ve bir aile kurma isteği...
2. Maceraya Çağrı	İskoç Asillerinin William'ı gizli bir toplantıya davet etmesi...
3. Çağrının Reddi	William'ın barış içinde çiftçilik yapmak ve bir aile kurmak arzusuyla daveti geri çevirmesi...
4. Rehberle Karşılaşma	Bu aşama filmde yer almamaktadır.
5. İlk Eşiği Geçiş	William'ın karısının ölümüyle bir isyanın ilk evresi...
6. Sınavlar, Müttefikler, Düşmanlar	İrlandalı ve diğer İskoç köylülerin isyana katılması... Kral Edward'ın isyanı bastırmak için bir ordu göndermesi...
7. Mağranın Derinliklerine Yaklaşmak	William Wallece'ın bir İngiliz garnizonunu ele geçirmesi.
8. Çile	William Wallace'ın Falkirk Savaşı'nda İskoç soylularının ihanetine uğraması. Savaşı kaybeden Wallace'ın yalnız kalışı...
9. Ödül	Bu aşama filmde yer almamaktadır.
10. Dönüş Yolu	Bu aşama filmde yer almamaktadır.
11. Diriliş	Bu aşama filmde yer almamaktadır.
12. İksirle Dönüş	Bu aşama filmde yer almamaktadır.

Tablo 1 William Wallece'ın Yolculuğu

Bu aşamada her ne kadar anlatının biçimsel yapısı Voglerin sunduğu şablona uyuyor gibi görünse de özellikle tarihi seyri içinde toplumsal hareketleri merkezine alan bu filmleri bir

“Toplumsal Hareket Filmleri” olarak bir başlık altında değerlendirmek ve yeni bir anlatı kalıbı sunmak zorunludur.

Zira bu filmlerin kahramanları birer *trajik kahraman* olarak karşımıza çıkmaktadır. Ve pek azı başarıya uğramıştır. Willam Wallece’ın filmde yer aldığı şekliyle hikâyesinde *bir rehberle karşılaşma, ödül, dönüş yolu, diriliş ve iksirle dönüş* aşamaları yer almamaktadır.

Bu aşamada filmi toplumsal hareketler bağlamında ikonolojik açıdan bir değerlendirmeye tabi tutmadan öykünün akışını şu şekilde yeniden düzenleme gereği ortaya çıkmaktadır. Zira “toplumsal hareketler”i konu alan filmlerin çalışmada özdeşlik kurup sonunda bir arınmaya ulaşıldığı gibi bir söyleme sahip olmadığı ortadadır. Bu her ne kadar bir başka çalışmanın konusu olarak karşımızda dursa da burada bir çerçeve çizmenin bundan sonraki çalışmalar için önemli bir bulgu ortaya koyacağı öngörülmektedir.

Bu filmin söylem yapısı:

1. **Kuluçka: Fikirler ve İdeolojiler**
2. **İsyan: Hak ve Özgürlükler**
3. **Savaş Meydanları, Soylular & Çıkarlar**
4. **İhanet, Çile & Ölüm: Yalnız Bir Kahramanın Çöküşü** olarak yeniden tasnif etmek edilmiştir. Bu tasnif filmi ikonolojik olarak okumaya daha elverişli kılmaktadır.

Önerdiğimiz şablona göre ilk aşama olan “**Kuluçka: Fikirler ve İdeolojiler**” William Wallace’ın ailesini kaybettikten sonra amcasıyla bir yolculuğa çıkması, bu yolculuk sırasında ilerde davasını güçlü bir şekilde sevk ve idare edecek fikirsel olgunluğa ve entelektüel bilgiye ulaşacağı ve aynı zamanda William Wallace’ı eyleme zorlayan kayıplar dönemidir. İngiltere kralı tarafından asılan İskoç soylularının cesetleriyle karşılaşan genç Wallece’ın savaşıma isteğine bağlı olarak babasıyla aralarında geçen şu diyalog:

William Wallace: Savaşabilirim

Malcolm Wallace: Biliyorum. Savaşabileceğini biliyorum. Bizi büyük yapan aklımızdır evlat

Akabinde ailesini toprağa verdikten hemen sonra amcası Malcolm Wallace’ın ona söyledikleri:

Argyle Wallace: (Genç Wallace’ın alnına dokunarak) Önce bunu kullanmayı öğren, sonra da ben sana (kılıcı havaya kaldırarak) bunu kullanmayı öğreteceğim.

Wallace’ın sılaya dönüşünde ilerde gizlice evlendiği Murron ile ilk buluşmalarında aralarında geçen diyalog:

Willam Wallace: ... Bir daha bu teklifi yapacak cesareti bulursam önce yazılı mesaj göndereceğim.

Murron: Yararı olmaz. Ben okuma bilmiyorum.

Willam Wallace: Bilmiyor musun?

Murron: Hayır

William Wallace: Bunun çaresini bulmamız gerekiyor değil mi?

Murron: Bana okumayı mı öğreteceksin?

William Wallace: Evet. Eğer istersen

Murron: İsterim

William Wallace: Hangi dil istersin? (Ardından Fransızca konuşması)

William Wallace'ın sıradan, okuma-yazma bilmeyen, sorunları kaba kuvvetle çözen bir İskoç köylüsü yerine ilerde bir milleti özgürlüğüne kavuşturmak için zorlu bir mücadeleye girecek, akılcı, bilgili, realist bir lider olarak çizilmesi bu ileri sürdüğümüz aşamanın doğruluğunu desteklemektedir.

Bu mizansenlere baktığımızda (Şekil 1) **doğal anlamın (olgusal-ifadesel anlamın)** İskoçya-İngiltere arasında yaşanan savaşın neden halkı düşürdüğü zor şartların beyaz perdeye yansımaları şeklinde kurulduğu görülmektedir. Aynı zamanda evlilik, cenaze ve günlük yaşamın yer aldığı İskoç toplumuna ait kültürel öğeler karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca İngilizler birer istilacı olarak resmedilmiştir. İngilizlerle karşılaştırıldığında daha sıradan ve kaba dikişlere sahip kıyafetler ve dönemin derme çatma İskoç evleri daha yakın planda verilmiştir.

Şekil 1 Kuluçka: Fikirler ve İdeolojiler

Diğer yandan yukarıdaki mizansenlerin birleşimi **Uzlaşmalı Anlam (İkincil Anlam)** açısından filmin kahramanı olan William Wallace'ın kurmaca dünyasının ana hatlarını çizmektedir. Kostümler, zaman-mekan ilişkisi, dönemin İskoçyası'nın bir panoramasını ortaya koymaktadır.

Filme ait **içsel anlam-içerik** ölüm ve şiddet (psikolojik ve cinsel) olarak karşımıza çıkmaktadır. Filmin bu aşamasında izleyiciler William Wallace'ın kayıplarına şahitlik etmektedir. Önce İskoç soylular ile onlarla beraber asılan çocukları, baba Malcolm Wallece ve ağabeyin ani ölümü, en yakın arkadaşının çiçeği burnundaki karısının İngiliz bir soylu tarafından *ilk gece kuralı* ile götürülüşü ve en sonunda gizlice evlendiği karısı Murrone'un önce cinsel şiddete maruz kalması ve ardından öldürülmesi en belirgin olanlarıdır. Bu aşamada İngilizler'in uyguladığı baskı ve şiddetinin halk üzerinde yarattığı derin yaralar; beraberinde getirdiği huzursuzluğun bir isyana dönüşünün hemen öncesini sunmaktadır. Birinci bölümde belirtildiği üzere bir avuç İskoç'un planladığı toplumsal harekete katılma konusunda isteksiz olan William Wallace'ın eşi Murrone'un önce şiddete maruz kalması ve ardından herhangi bir yargılama yapılmadan keyfi bir şekilde asılması isyanın kıvılcımını ateşler. Bu noktada İngiliz yönetiminin İskoçlara bakışı da kendini açığa çıkarmaktadır: Baskı ve şiddetle yerel halkı sindirmek ve bir korku toplumu yaratarak tam hâkimiyet sağlamak.

Önerilen şablonun ikinci aşama olan “**İsyan: Hak ve Özgürlükler** ” kısmında ise William Wallace'ın planlı, insani ve ideal bir toplum yaratma arzusundan kaynaklı bir eylemden ziyade daha çok katledilen eşinin intikamını almak isteyen öfkeli bir adamın refleksleriyle hareket ettiğini görülmektedir. Filmin bu aşamasında William Wallace ve yakın bir köyden onlara katılmak için gelen İskoçlar arasında geçen şu diyalog bunu desteklemektedir:

İskoç Köylüsü: Neler olduğunı duyduk. Siz salaklar bizsiz eğleneceğinizi sanıyorsanız yanıyorsunuz.

William Wallace: Evlerinize dönün. Biz bulaştık bir kere. Yapılacak bir şey yok. Ama siz kurtulabilirsiniz. Evinize dönün

William Wallace aynı zamanda sebep olduğu karışıklığın ağır bir karşılığı olacağını da farkındadır. Wallace, her ne kadar bu eylemin tüm İskoç halkına mal edilmeyecek kişisel bir eylemin sonucu olduğunu ifade etse de bu noktadan itibaren toplumsal hak ve özgürlükler bağlamında şahit olduğumuz eylemin İskoç halkının ortak şikâyetleri ve yaşadıkları adaletsizlikler karşısında örgütlü bir harekete dönüştüğü görülmektedir. Yukarıdaki diyalogun geri kalanında yer alan ifadeler izleyiciyi bir sonraki aşamaya götürmektedir:

İskoç Köylüsü: Kaledeki İngiliz garnizonu gelip köyümüzü yakınca evimiz falan kalmayacak. Bunu yapacaklar.

William Wallace'ın bu kişisel eylemi haksızlığa uğrayan, temel hak ve özgürlükleri elinden alınan, İngilizler tarafından acımasızca ezilen bir avuç İskoç köylüsünün örgütlenerek talepleri doğrultusunda bir değişim arzusuna dönüşmektedir. Filmin bu aşamasında bir İngiliz Garnizonunu hedef alan William Wallace, askerlere şöyle seslenir:

William Wallace: İngiltere'ye dönün. Onlara şöyle söyleyin: İskoçya'nın kızları ve erkekleri artık size ait değil ve İskoçya artık özgürdür.

Bu aşamayı oluşturan mizansenlere baktığımızda (Şekil 2) **doğal anlam (olgusal-ifadesel anlam)** çok sayıda zırhlı ve iyi donatılmış İngiliz askerleri ve sıradan bir İskoç köylüsü olarak

tanımlanmaktadır. Yüksekçe bir yere konumlandırılmış etrafı çevrili bir kale ve kaleyi koruyan bir okçu kulesi yer almakta. Bir adam tek başına askerlere saldırmakta ve diğer İskoç köylüleri ise ona yardım etmektedir. Kavgayı kazananlar, kaleyi istila ederek garnizonun başındaki subayı öldürürler. William Wallace eşiyile vedalaşır ve gelecek saldırıdan kaçmak için bulunduğu yerden ayrılır. Bu bir avuç öfkeli kalabalığa diğerleri de katılır. İngiliz Kralı Uzun Bacaklı Edward veliaht prensin bu isyanı hafife almasına öfkelenir ve cezalandırmak üzere William Wallace'ın peşine bir ordu gönderir. William Wallace ise tüm İskoçya'ya özgürlük getirecek olan savaş öncesi bir orduya kavuşmaya daha yakındır.

Şekil 2 İsyân: Hak ve Özgürlükler

Diğer yandan yukarıdaki mizansenlerin birleşimi **Uzlaşmalı Anlam (İkincil Anlam)** açısından William Wallace'ın büyük bir isyana dönüşen kişisel eylemin aşamalarını yansıtmaktadır. Karşısında bir dev gibi duran düşmana karşı William Wallace tek başına, silahsız, organize olmayan bir adamdır. Eylem örgütsel bir yapıya kavuştuğunda kale ele geçirilir, hareket dalga dalga tüm coğrafyaya yayılır ve William Wallace ilk manifestosunu yayınlar: İskoçya artık özgürdür.

Filmin bu bölümüne ait (Şekil 2) **içsel anlam-içerik** ise İskoçları isyana sevk eden dönemin İngiltere Kralı Uzun Bacaklı Edward'ın yaşayacağı felaket bir sonun dillendirildiği mitik bir söylevidir. Klasik toplumsal bir hareket olarak yorumlanacağı bu sürecin aynı zamanda başlatılmasının, organize edilmesinin ve nihayetinde sürdürülmesinin de zor olduğunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca William Wallace'ın bu hareketin lideri olarak sergilediği cesaret, metanet ve sabır kaderini şekillendirmektedir. Bu mizansenleri birleştirip tek bir parça halinde ele aldığımızda William Wallace'ı etrafındaki insanları tek bir hedefe doğru yönlendirecek bir

karakter olarak çizmektedir. O cesareti kadar entelektüel yapısı ile de gerçek bir lider olarak tasvir edilmiştir.

Savaş Meydanları, Soylular & Çıkarlar aşamasını yansıtan mizansenler (Şekil 4) film dili yoluyla izleyiciye dönemin genel bir panoramasını sunmaktadır. Her ne kadar film sanatının yapısal ve estetik sınırları içerisinde yönetmen izleyenlere stilize edilmiş bir öykü evreni sunsa da diğer disiplinler ile olan bağı düşünüldüğünde tarihin artsüremli ilerleyişinin bir yansımasını ortaya koyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu aşamayı oluşturan mizansenlere odaklanıldığında (Şekil 3) ortaya çıkan **doğal anlam (olgusal-ifadesel anlam)** filmin tarihsel bağıyla olan ilişkisi neticesinde William Wallece'ın alan yazında belirtilen toplumsal hareketlerin tipik bir lideri; ömrü savaş meydanlarında geçen gözü pek bir savaşçı olarak nasıl tasvir edildiği gözlemlenmektedir.

Şekil 3 Savaş Meydanları, Soylular & Çıkarlar

Uzlaşmalı Anlam (İkincil Anlam) açısından baktığımızda öykünün bu aşamasına kadar William Wallace'ı başarılı kılan şey ise davasına olan inancı ve bu inanç etrafında kitleleri bir araya getirebilmesinde yatmaktadır. William Wallace'ın temel motivasyonu ve İskoç halkının temkinli yaklaştığı ancak yavaş yavaş kabul gören en temel ideal ise özgür bir İskoçya'dır. Ancak gelecekte İskoçya'nın toplumsal ve siyasi kaderini şekillendirecek olan bu toplumsal harekete katılma konusunda halk, İngiliz Kralı Uzun bacaklı Edward ile işbirliği yapan, halkın değil kendi çıkarlarının peşindeki İskoç soylularını dikkate aldıklarında çok istekli görünmemektedirler. Savaş alanını terk eden askerler için motivasyonun ne derece düşük olduğunu şu diyaloglarla netleştirmek faydalı olacaktır çünkü İskoç ordusunun başındaki soylular savaşmak yerine uzlaşmaktan yanadır:

İskoç Savaşçı 1: Soylular daha çok toprak diye savaşmam. Sonra bizi çalıştırlar.

İskoç Savaşçı 2: Çok doğru. Beni dinleyin ben bu pislikler için ölmem. Evlerimize dönelim.

Bu noktada William Wallace, güçlü retorik yeteneğini kullanarak kaçmak ve yaşamak içgüdüleriyle hareket eden savaş meydanındaki kitleleri hedefe yönelten bir lider olarak diğer İskoç soylularından ayrılmaktadır. William Wallace'ın kendini konumlandığı yer idealleri uğruna birlikte savaştığı halkın yanındır ve aslında istekleri sadece doğal hakları olan özgürce yaşama isteğidir:

William Wallace: İşte İskoçya'nın şartları: Sancaklarınızı indirin ve doğrudan İngiltere'ye gidin. Gördüğünüz her evde durup son yüzyıldaki hırsızlık, cinayet ve tecavüzleriniz için sizi affetmelerini isteyin. Bunu yaparsan adamların yaşayabilir. Yapmazsan hepiniz bugün ölürsünüz.

...

William Wallace: Evet, savaşırsanız ölürsünüz. Kaçarsanız yaşarsınız. En azından bir süre. Ama yıllar sonra bir gün yatağınızda ölürken şunu iyi hatırlayın bugünden o güne kadarki tüm günlerinizi sadece bir şans için bir şans için feda etmek istemez miydiniz? Yaşamlarımızı alabilirler ama özgürlüğümüzü asla alamazlar. Özgürlük...

Filmin bu bölümüne ait mizansenlerin izleyiciye sunduğu **işsel anlam-içerik** ise şahsi menfaatler uğruna düşmanla işbirliği yapan İskoç soylularının siyasi manevraları nedeniyle davasında ihanete uğrayan bir liderin trajik mücadelesidir. Soylular onun elde ettiği başarının değil kitleler üstündeki etkisinin peşindedir. Wallace'ı kendi tarafına çeken kitleleri de kontrol edecektir ve İskoç soylularının istediği İngiltere'ye başkaldırmak değil bu kitleleri kontrol altında tutabildikleri sürece Uzun Bacaklı Edward yönetiminden daha fazla toprak, daha fazla zenginlik ve daha fazla nüfuz elde etmektir. Wallace nazarında İskoçya elitleri, kapalı kapılar ardında bir uzlaş politikası güttüğü ve iç çekişmeleri bırakıp bir araya gelmedikleri sürece elde edilen zaferlerin siyasi bir sonucu olmayacağıdır. William Wallace'ın önderliğindeki bu hareketin karşısında sadece İngiltere'nin ideolojik-politik görüşü değil aynı zamanda İskoç soylularının sergiledikleri direnç de yer almaktadır. Ayrıca bu hareketin sürdürülebilirliği, finanse edilmesi için de bu birliktelik zorunludur. Filmdeki şu diyaloglar mevcut durumu daha görünür kılmaktadır:

William Wallace: İngilizleri yendik. Ama geri gelecekler. Çünkü siz birlik olmuyorsunuz.

İskoç Soylusu: Ne yapacaksın?

William Wallace: İngiltere'yi istila edip İngilizleri kendi topraklarında yeneceğim.

İskoç Soylusu: İstila etmek mi? Bu imkânsız...

William Wallace: Neden? Söyle neden imkânsız? Kendinizi Uzun Bacaklı'nın masasındaki kırıntılara öyle kaptırmışsınız ki Tanrı'nın size bahsettiği daha iyi yaşama hakkını unutmuşsunuz. Sizinle aramda bir

fark var: Size göre bu ülkenin insanları size bir konum sağlamak için var. Bana göre ise konumunuz o insanları özgür kılmak için var. Ve bunu sağlamak için gidiyorum.

...

İskoç Soylusu: Öyle bir orduyu yenemeyiz. İstila etmek mi? Bu imkansız.

William Wallace: Yenebiliriz ve yeneceğiz. Stirling'de kazandık siz tartışmaya devam ettiniz. York'da kazandık ve bizi desteklemediniz. Eğer şimdi de bizimle olmuyorsanız korkaksınız demektir. Ve eğer siz İskoçsanız ben kendime İskoç demeye utanırım.

Robert Bruce: Hayal edilemeyecek başarılar kazandın. Ama bu durumda savaşmak öfkedir cesaret değil.

William Wallace: Bu öfkenin çok ötesinde. Bana yardım et. Tanrı aşkına kendinize yardım edin. İşte şimdi bir şansa var. Birleşirsek kazanabiliriz. Kazanırsak daha önce hiç sahip olmadığımız bir şeyimiz olur. Kendimize ait bir ülke... Sen yasal lidere sin. Ve içinde bir güç var bunu görüyorum ben. Birleştir bizi.

Filme ait son aşama olan **İhanet, Çile & Ölüm: Yalnız Bir Kahramanın Çöküşü** içerisinde yer alan temel mizansenlere bakıldığında (Şekil 4) **doğal anlam (olgusal-ifadesel anlam)** şu şekildedir: Bir adam savaş alanında ihanete uğrar, çok az sayıda arkadaşıyla dağlara çekilir. Soylular tekrar bir araya gelmeleri için davet ederler. Bu davet bir tuzaktır. Kahraman tuzağa düşer çünkü tekrar ihanete uğrar. Düşman tarafından ele geçirilir. Tutuklanır, yargılanır ve sonunda infaz edilir.

Uzlaşmalı Anlam (İkincil Anlam) açısından değerlendirdiğimizde ise İskoçya'nın İngiltere'den ayrılması için başlatılan bir isyanın toplumun her kesmi tarafından benimsenmediğinde sonuca ulaşmadığını görmekteyiz. Ayrıca bu hareketin finansman desteği olmadan sürdürülmesinin neredeyse imkansız olduğu net bir biçimde gözler önüne serilmektedir:

William Wallace: Halimize bak. Denemek zorundayız. Tek başımıza yapamayız. Tek ümidimiz soylularla birleşmek. Bu şansı kullanmazsak ne olur biliyor musun?

Hamish: Ne?

William Wallace: Hiçbir şey.

Özellikle İskoçya'nın önde elen güç ve nüfuz sahibi soylularının İngiltere kralı ile yaptığı anlaşma onlar açısından karlı bir kazanç ve varlıklarını sürdürmenin bir yolu olarak gösterilirken William Wallace için ise bu bir ihanettir:

Kral Edward: Mornay'nin İskoçya'daki topraklarını iki katına çıkardım ve İngiltere'de de toprak verdim. Lochlan, çok daha azı için döndü.

Mizansenlere baktığımızda (Şekil 4) bu ihanetin aşama aşama nasıl bir sona doğru ilerlediğini görmekteyiz. Savaş alanını terk eden ve davaya inanmayan soylulardan bir kaç

William Wallace'ın gazabına uğrarken en nihayetinde sonu infaza kadar giden bir sürece tanıklık edilmektedir.

Şekil 4 İhanet, Çile & Ölüm: Yalnız Bir Kahramanın Çöküşü

Nihai olarak filmin **işsel anlam-içerik** bakımından William Wallace'ın bir avuç İskoç köylüsüyle başlattığı bu hareket kahramanın trajik ölümüyle son bulmaktadır. İngiltere nazarında bir vatan haini ancak bağımsız bir İskoçya'ya inanan halk için kahramandan öte mitik bir varlığa dönüşür. Filmde yer alan diyaloglardan bazıları Onu Firavuna karşı inancını yaymaya çalışan Hz. Musa'ya benzetilmesi onun tarihi gerçekliği içindeki önemini de vurgulamaktadır: Filmde geçen şu diyaloglar bunu desteklemektedir:

Köylü 1: William Wallace 50 adam öldürmüş. 50 kişiyle savaşı kazandıktan sonra...

Köylü 2: 150 adamı...

Köylü 3: Kendi kılıcıyla onları ikiye bölmüş.

Köylü 4: Musa'nın kırmızı denizi ayırdığı gibi...

Bu filme ait daha birçok mizansenin toplumsal hareketler bağlamında derinlemesine bir ikonolojik analize ihtiyaç duyduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak çalışmanın kapsamı içerisinde önemli bir bölümü ele alınmış olsa da bir başka çalışma konusu olacak kadar kapsayıcı bir derinliğe sahiptir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmada ulaşılan en önemli sonuçlardan bir tanesi bu tür filmlerin “toplumsal hareket filmleri” şeklinde bir kategori altında değerlendirilmesi gerektiğidir. Bunların Klasik- yeni toplumsal hareket açısından sınıflandırılması da ayrı bir çalışma konusu olarak karşımızda durmaktadır. Diğer yandan anlatı yapıları değerlendirildiğinde bu filmlerin çalışmada önerildiği gibi dört başlık altında ilerleyen biçimsel bir özerk yapısı olduğu görülmüştür. Çalışmada kullanılan ikonolojik çözümleme yöntemi tarihsel bağları nedeniyle toplumsal bir hareketin sinemasal anlatı içerisinde nasıl yeniden üretildiği daha net ortaya koymaktadır. Bu çalışmada önerilen “*Kuluçka: Fikirler ve İdeolojiler*”, “*İsyen: Hak ve Özgürlükler*”, “*Savaş Meydanları, Soylular & Çıkarlar*”, “*İhanet, Çile & Ölüm: Yalnız Bir Kahramanın Çöküşü*” aşamaları özellikle sinema-tarih ilişkisi açısından gerçekliğin sunumunda ve akademisyenlerin bu tür filmlere hangi açıdan yaklaşırlarsa yaklaşınsınlar çözümlemesinde veya eleştirisinde bundan sonra daha net bir bakış açısı sunacağı öngörülmektedir.

Elbette sinema izleyicilerine tarihi öğretmez ama diğer disiplinlerle bağı göz önüne alındığında kurmaca dünyaya kaynaklık eden bir dönemin, bir toplumun geçirdiği değişim ve dönüşümü yansıtmaları açısından da önemlidir. Bu çalışmada William Wallace’ın tarihi açıdan alan yazındaki klasik toplumsal hareketlerin tüm tipik ve trajik unsurlarını yansıttığı ortaya çıkmıştır. Kurmacalar gerçeklik açısından seyirciler için her ne kadar “miş” gibi yapsa da filmlerin ideolojik-politik yapısı göz önüne alındığında bu film, merkezine dönemin İskoç mücadelesini alarak İskoçlar’ın gözünden İngilizler tarihindeki baskı, şiddet, cinayet ve anti-demokratik uygulamaları gözler önüne sermektedir.

KAYNAKLAR

- Akyürek, E. (1995). Erwin Panofsky ve “İkonografi ve İkonoloji Üzerine”- Bilime Adanmış Bir Yaşam (s. 7-20), İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Cömert, B. (2008). Mitoloji ve İkonografi, Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Çetinkaya, D. (2018). Toplumsal Hareketler, Tarih Teori ve Deneyim. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Esen, H. (2019, 12 18). İskoçya'dan yeniden bağımsızlık sesleri yükseliyor. 02 11, 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/>: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iskocyadan-yeniden-bagimsizlik-sesleri-yukseliyor/1676938> adresinden alındı
- <http://www.bbc.co.uk/>. (2014, September 19). Wars of Independence William Wallece. 02 08, 2021 tarihinde <http://www.bbc.co.uk/>: http://www.bbc.co.uk/history/scottishhistory/independence/features_independence_wallace2.shtml adresinden alındı
- <https://ortadunya.com/>. (2014, Ağustos 02). Nam-ı Diğer Cesur Yürek (William Wallace 1272-1305). 02 10, 2021 tarihinde <https://ortadunya.com/>: <https://ortadunya.com/forum/viewtopic.php?t=20481&i=1> adresinden alındı
- <https://tr.wikipedia.org/>. (2021, Ocak 15). Cesur Yürek. 02 12, 2021 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/>: https://tr.wikipedia.org/wiki/Cesur_Y%C3%BCrek adresinden alındı

- <https://www.haberler.com/>. (2014, 09 19). İskoçya Bağımsızlığı "Hayır" Dedi William Wallace'ın Kemikleri Sızladı! 02 12, 2021 tarihinde <https://www.haberler.com/iskocya-bagimsizliga-hayir-dedi-william-wallace-6499416-haberi/> adresinden alındı
- <https://www.imdb.com/>. (2020, 01 01). https://www.imdb.com/name/nm0000154/?ref_=rvi_nm adresinden alındı
- <https://www.sabah.com.tr/>. (2019, Mart 03). Braveheart - Cesur Yürek filminin konusu. 02 12, 2021 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2019/03/30/braveheart-cesur-yurek-filminin-konusu> adresinden alındı
- Işık, G. (2011). Toplumsal Hareketler, Politikadan Edebiyata, Sanattan Sinemaya, Medyadan Toplumsal Algıya, Teorik ve Pratik Analizler ve Yansımalar. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Johnston, H., Laraña, E., & Gusfield, J. R. (2016). Kimlikler, Şikâyetler ve Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayıt içinde, Yeni Sosyal Hareketler (s. 121-156). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Koca, M. (2020). Toplumsal Hareketler: Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve. E. Karakoç, & O. Taydaş içinde, Toplumsal Hareketler ve Medya, Kavramlar, Kuramlar Ve Tartışmalar (s. 39-72). Konya: Literatürk Academia.
- nkfu.com. (2020, Mayıs 04). William Wallace Kimdir? İskoçların Cesur Yüreğinin Hayatı Kahramanlığı. 02 05, 2021 tarihinde nkfu.com: <https://www.nkfu.com/william-wallace-kimdir-iskocların-cesur-yureğinin-hayati-kahramanligi/> adresinden alındı
- Panofsky, E. (2018). İkonoloji Araştırmaları: Rönesans Sanatında İnsancıl Temalar (Çev. Orhan Düz), İstanbul: PinhanYayıncılık.
- Touraine, A. (2015). Demokrasi Nedir? (O. Kunal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uysal, A. (2009). Toplumsal Hareketler İçin Kaynak Yaratma Ve Kullanma Stratejileri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 217-238.
- Vogler, C. (2012), Yazarın Yolculuğu (Çev.Kenan Şahin) İstanbul: Okyanus Yayınları